

Joanna PYTLOWSKA-BAJAK

Muzeum Miejskie w Wadowicach

„Dusza moja czuje się tutaj jak w domu”.

Poszukiwania badawcze prowadzone przez Muzeum Miejskie w Wadowicach

Zaplanowany na trzy lata (2017-2019) projekt zakładał badania terenowe dotyczące współczesnej duchowości mieszkańców Wadowic i okolicy. W 2017 r. przeszkolona została grupa osób, z których wyłoniła się aktywna grupa badaczy w składzie: Ewelina Bednarska, Anna Brusik, Marta Dybczyk, Jolanta Godzik, Tomasz Guzdek, Łukasz Korzeniowski, Iwona Kosowska, Izabela Lichwiarska, Anna Michalik, Emilia Miodońska oraz Aleksandra Sarnecka. Koordynacją projektu zajęła się Joanna Pytłowska-Bajak, opiekunem naukowym została dr Łucja Piekarska-Duraj, a wsparcia merytorycznego udzieliły, prowadząc także szkolenia: Magdalena Zych, dr Agnieszka Dyczewska oraz Artur Krupa. Pomysłodawcą i opiekunem grupy była Magdalena Maślona.

Projekt rozpoczął się od przeszkolenia kandydatów na badaczy, którzy uczestniczyli w cyklu trzech spotkań prowadzonych przez socjologa, etnologa i psychologa. Dzięki temu uzyskali wymagane kompetencje do prowadzenia badań, w tym obserwacji terenowej i wywiadów. W oparciu o zwiad etnograficzny, badania fokusowe i spotkania konsultacyjne powstał plan zakładający przeprowadzenie 50 wywiadów w trzech grupach wiekowych (młodzież, rodzice z dzieckiem do 2 lat i seniorzy) oraz 10 wywiadów z lokalnymi liderami. Przez rok pracy udało się zgromadzić planowany materiał. W grudniu 2018 r. odbyła się konferencja mająca na celu podsumowanie pierwszego etapu projektu, podczas której badacze zaprezentowali rezultaty swojej pracy. Dodatkowo spotkanie wzbogacił wykład Małgorzaty Oleszkiewicz z Muzeum Etnograficznego w Krakowie pt. „Gody, czyli polskie tradycje świąt Bożego Narodzenia”.

W 2019 r. zaprezentowane zostały rezultaty badań: wystawa, film dokumentalny oraz publikacja książkowa pod wspólnym tytułem *Dusza moja czuje się tutaj jak w domu*.

Wystawę można było zwiedzać w Muzeum Miejskim od 20 października 2019 r. (koniec zaplanowano na 28 lutego 2020 r.). Jej główną oś narracji stanowiły przedmioty osobiste kojarzące się z duchowością: różańce, pamiątki z pierwszej komunii świętej, książki, palmy wielkanocne, obrazy, figurki aniołów i świętych. Nie zabrakło również materiałów dotyczących osoby św. Jana Pawła II. Całość dopełniały prezentacje multimedialne, pokazujące postać papieża w kulturze internetu, fragmenty filmu dokumentalnego realizowanego w ramach projektu i pokazy zdjęć zgromadzonych podczas obserwacji terenowych. Dla aktywnych zwiedzających przygotowane

zostały miejsca, gdzie można było podzielić się swoimi wrażeniami i refleksjami. Projekt aranżacyjny i graficzny wystawy wykonał Maciej Hojda. Na wernisażu o projekcie opowiedziała dr Łucja Piekarska-Duraj, opiekunka naukowa.

Ten projekt w dużej mierze był przemyślany, ale bardzo eksperymentalny. Wbrew pozorom obowiązywały w nim bardzo konkretne zasady. Jedną z nich była zasada uczestnictwa, współobecności i współdecydowania o wspólnej pracy i o kształcie tej wystawy. W tym sensie nasze wspólne poszukiwania nie odbywały się według jakichś z góry przyjętych wskazówek. Wspólnie zadawaliśmy pytania i wspólnie szukaliśmy odpowiedzi na te pytania, lecz nie była to praca akademicka i teoretyczna w tym sensie, że poszukiwalibyśmy zawartości ustalonych wcześniej definicji. Pierwszym celem tego projektu było stworzenie bezpiecznej przestrzeni poszukiwań, spotykaliśmy się na warsztatach, żeby przyjrzeć się samym sobie, gminie Wadowice, naszym rodzinom, znajomym i nieznanym, żeby zastanowić się nad tym, co to znaczy duchowość. Mieliśmy bardzo dużo pytań i wątpliwości, o wiele więcej niż odpowiedzi, ale taka jest specyfika duchowości. Zależało nam na tym, aby uchwycić różne jej aspekty nie tylko w Wadowicach, choć od początku wiedzieliśmy, że Wadowice będą stanowić bardzo ważną ramę naszych rozmyślań. Postać Jana Pawła II z jednej strony bardzo określa tożsamość tego miejsca, ale z drugiej rzuca cień, przygniata swoją rozpoznawalnością, wielkością i sławą, dlatego odwróciliśmy sytuację i postanowiliśmy poszukać duchowości, nie nawiązując koniecznie do tego najśłynniejszego i najważniejszego mieszkańca Wadowic. Wystawa różni się od tych tradycyjnych, które niewątpliwie wszyscy znamy z innych muzeów. Zazwyczaj jest tak, że to muzea wykorzystują swój autorytet, żeby powiedzieć nam, czym jest dziedzictwo, które prezentują. Muzeum Miejskie w Wadowicach pokusiło się o dużą odwagę i ta wystawa jest dowodem na to, że to właśnie muzeum jest współtworzone przez lokalną społeczność. Jeżeli zobaczycie Państwo podpisy do eksponatów i same eksponaty, zobaczycie, że nie są to tradycyjne, muzealne opisy, ale opisy bardzo subiektywne, bo przedmioty, z którymi tutaj możemy się zapoznać, to przedmioty osobiste. Mamy nadzieję, że dzięki tej wystawie możecie Państwo zadać sobie pytania i odkryć radość w poszukiwaniu odpowiedzi na nie.

Wśród zebranych na wernisażu osób byli badacze – współautorzy wystawy. Jeden z nich, Tomasz Guzdek tak podsumował swój udział w projekcie: [- -] *podczas pracy nad projektem sam dojrzałem duchowo, bardzo chciałem podziękować wszystkim osobom, z którymi spotkaliśmy się w trakcie badań, z którymi mogliśmy porozmawiać, które otwierały nam drzwi, dosłownie drzwi swoich domów i serc i dzielili się z nami tym, co czują.*

Kolejnym efektem projektu był film dokumentalny zrealizowany przez Krzysztofa Sarapatę i Tomasza Kotasia. Głównymi bohaterami tego dokumentu są badacze i współtwórcy projektu. Opowiadają o osobistym przeżywaniu duchowości, przedmiotach, które tą duchowość symbolizują, i o ważnych ludziach w ich życiu. Całość dopełniają nagrania zarejestrowane między innymi

podczas Światowych Dni Młodzieży, rekolekcji „Strefa Mocy” i nabożeństwa majowego przy kapliczce na wadowickim Podstawiu. Dziesięcioosobowa grupa podjęła się trudu bycia obserwatorami i dokumentalistami współczesnego życia duchowego Wadowic i okolicy. Zaczynając pracę nad projektem, nie mieli pojęcia, co ich spotka, jakich mogą spodziewać się rezultatów. Efekty zaskoczyły jednak wszystkich, szczególnie samych badaczy, którzy mieli okazję do refleksji nad swoją duchowością. Premiera filmu odbyła się 19 listopada 2019 r. w wadowickim kinie Centrum i była połączona z promocją książki zawierającej teksty przygotowane głównie przez badaczy. Pracami redakcyjnymi nad publikacją zajęła się Ewa Ślusarczyk, a stroną graficzną Maciej Hojda. Film i książka w formie pdf zostały opublikowane na stronie internetowej muzeum. Realizacja projektu była możliwa dzięki wsparciu finansowemu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Kultura ludowa i tradycyjna”.